
AZ INTERNETEN ELÉRHETŐ FORRÁSOKRA VALÓ HIVATKOZÁS TÉMAKÖRE AZ INFORMATIKA- TANKÖNYVEKBEN

DÖMSÖDY ANDREA

1. A TÉMA TANÍTÁSA KÖRÜLI KÉRDÉSEK

A könyvtárostanárok a könyvtárhasználati óráikon tanítják a nyomtatott könyvekre való hivatkozást. Biztosan sokan vannak - főleg középiskolában -, akik a folyóirat-cikkekre is kitérnek, sőt olyan kollégák is vannak, akik a továbbtanuló diákokra gondolva a tanulmánykötetben megjelent tanulmányok adatainak megadását is tanítják. Azt feltételezzük, hogy a témakör tárgyalásakor, gyakorlásakor sokuk csak a nyomtatott forrásokra tér ki. Miközben nem tagadhatjuk, hogy ma már az interneten is nagyon sok hasznos és értékes forrást találhatunk, melyeket használni is szoktunk.

A témában az alábbi kérdéseket fontos tisztázni: Tanítsuk-e? Mikor és ki tanítsa? Mit tanítsunk? Mit tanítanak az informatika-tankönyvek? Hogyan tanítsuk? A következőkben a tankönyvek e szempontok szerinti elemzését közöljük, s az azokra vonatkozó kérdésre igyekszünk megfelelni. Emellett összefoglalóan érintjük a tantervi és a hivatkozás technikájával kapcsolatos kérdéseket is, hiszen azok a tankönyvi tartalmak elemzésének kiemelt szempontjait adják.¹

A részletes tankönyvelemzés előtt viszont álljanak itt a most nem taglalt kérdésekre adott rövid válaszok.

Tanítsuk-e?

Arra a kérdésünkre, hogy tanítsuk-e az interneten elérhető forrásokra való hivatkozást, egyszerűen csak igennel felelhetünk. Az etikai, az információs, a tantervi szempontokból és a használati szokásokból egyértelműen az vezethető le, hogy ez a témakör semmiképpen nem maradhat ki a közoktatás és a felsőoktatás könyvtárhasználati tananyagából. Emellett pedig helyet érdemes találni tanításának a

¹ A módszertani kérdésekkel kapcsolatos tanulmány: Dömsödy Andrea (2014): Az interneten elérhető forrásokra való hivatkozás tanítása. Tantervek, tankönyvek, sablonok, módszertani ötletek In: Dán Krisztina - Fehér Miklós (szerk.): *Korszerű könyvtár, Finanszírozás – gyarapítás – menedzsment*. Raabe, Budapest, [megjelenés alatt].

legkülönbözőbb szakmai továbbképzéseken és a könyvtárakhoz kötött felnőttképzési formákban is.

Mikor és ki tanítsa?

Röviden azt felelhetjük, hogy az interneten elérhető források hivatkozásának tanítását a központi tantervek a középiskolák informatika tantárgyának keretében, a 9–10. évfolyamon a könyvtári informatika részeként írják elő. Ettől függetlenül viszont a pedagógusi és a tanulói internethasználati gyakoriság megkívánhatja, hogy a könyvtárostánár a témakört teljes egészében előrehozza vagy megkezdjé az előkészítést.

Hogyan tanítsuk?

Az interneten megjelenő forrásokra való hivatkozás tanítása sokféle, elég különböző megközelítésből is megvalósítható. A gyakori adathiányok és az összerosódó dokumentumtípusok miatt különösen fontos a hivatkozás, a forrásazonosítás céljának, logikájának megértése. Ezt figyelembe véve a könyvtárostánár dönthet úgy, hogy a dokumentumismerethez vagy a nyomtatott források hivatkozásához kapcsolja. Választhat problémacentrikus utat is, melyben egy forráshasználatra épülő feladat megoldása közben támogatja a tanulókat az alapok megértésében, a megvalósításban. A gyakorlatban találkozhatunk sok rossz és jó példával, s ezekre is felépíthető a tanítás. Bármelyik utat választjuk, ebben a témakörben is érdemes együttműködni az informatikatanár mellett más szakos kollégákkal. Ezt különösen erősíti az a tendencia, mely a Nat más műveltségterületein és a tantárgyi módszertani kultúra változásában is megfigyelhető, miszerint az internetet egyre többet használtatják a tanulókkal a legkülönbözőbb feladatokra.

2. TANTERVI HÁTTÉR

A legújabb Nemzeti alaptanterv (Nat 4) és a hozzá kapcsolódó EMMI (Emberi Erőforrások Minisztériuma) kerettantervek a 2014/2015-ös tanévben még csak az 1–2., az 5–6. és a 9–10. évfolyamokon lesznek érvényben. (110/2012. Korm. rend. 10.§ (1)). A könyvtárhasználati tudás fejlesztésének ezekben a dokumentumokban megjelenő tartalmi egységeit korábbi írásainkban már bemutattuk.² Most kifejezetten a hivatkozás, az interneten elérhető forrásokra való hivatkozás tanításának előírására térünk ki részletesebben. A többi évfolyam vonatkozásában pedig utalunk a korábbi tantervekre is.

2 Dömsödy Andrea (2012): Könyvtárhasználat a NAT4-ben In: Dán Krisztina – Fehér Miklós (szerk.): *Korszerű könyvtár, Finanszírozás – gyarapítás – menedzsment*, Raabe, Budapest, Z2.5, 18.p. és Dömsödy Andrea (2013): Segédlet a kerettantervek alapján elkészítendő könyvtár-pedagógiai programokhoz In: Dán Krisztina – Fehér Miklós (szerk.): *Korszerű könyvtár, Finanszírozás – gyarapítás – menedzsment*, Raabe, Budapest. B 5.16, 35.p.

Nemzeti alaptanterv

Az információhasználat etikai és szerzői jogi vonatkozásai a Nat 4 egészében hangsúlyosabbá váltak. Ezek szorosan kapcsolódnak a bibliográfiai hivatkozás témaköréhez, hiszen az etikus, a szerző jogait is figyelembe vevő viselkedésnek része a források pontos jelölése. Az általános követelmények között az anyanyelvi kommunikáció kulcskompetenciájának leírásában például ezt olvashatjuk: a tanuló „Tud segédeszközöket használni, saját szóbeli és írásbeli érveit a helyzetnek megfelelően, etikusan és meggyőzően kifejezni.” (10 653. p.) A digitális kompetencia a Nat-ban többek között az „[...] IKT és a technológiák által hozzáférhetővé tett, közvetített tartalmak magabiztos, kritikus és etikus használatát” (10 655. p.) jelenti, vagyis az anyanyelvi kommunikációnál olvasható elvárást külön hangsúlyozza az elektronikus forráshasználat, például az internetről származó információk területén.

Az **informatika műveltségterület** alapelvei között nagyon hangsúlyosan szerepel az információkezelés jogi és etikai szabályaival való megismertetés. (10 813. p.) Ennek a célnak egy megvalósulási feltétele a felhasznált információk forrására való hivatkozás tanítása. A Nat, mivel az oktatás tervezését hosszabb távon szabályozó dokumentum, az informatika területén nem hangsúlyoz és sorol dokumentumtípusokat, hiszen az informatikai eszközök és információhordozók területén nagyon gyors a fejlődés. Így nem írja elő konkrétan sem a könyvekre, sem az internetes forrásokra való hivatkozást, hanem általában fogalmazza meg az ide vonatkozó követelményeket. Ez már a Nat 3-nak is jellemzője volt, így témánk szempontjából jelentős változást nem hozott.

Az informatika műveltségterületből a mellékletben emeltük ki a konkrét részleteket. A **6. Könyvtári informatika** szerkezeti egységen belül külön követelményként jelenik meg a forrásmegjelölés és a bibliográfiai hivatkozás, annak etikai vonatkozásával együtt. Mint már említettük, az etikai, szerzői jogi vonatkozások a Nat 4 egészében hangsúlyosabbá váltak. Ennek része/következménye, hogy a forrásfelhasználás etikai vonatkozásai az információs társadalom fejlesztési területen belül az **5.1. Az információkezelés jogi és etikai vonatkozásai** cím is megjelenik. Természetesen egyik témakör sem emel ki dokumentumtípusokat a hivatkozással kapcsolatos követelmények között. Viszont azt olvashatjuk, hogy 7–8. évfolyamon ezeket a tanulók által leggyakrabban használt dokumentumtípusokra kell tudni alkalmazni. (10 819. p.) Ez a 13–14 éves korosztály esetén jelenleg egyértelműen jelenti az interneten elérhető forrásokat is.

A **magyar nyelv és irodalom** tantárgyban a 4. fejlesztési területként megfogalmazott, **A tanulási képesség fejlesztése** című szerkezeti egység tartalmazza a forrásjelölés követelményét. Ez a műveltségi terület a 7–8. évfolyamon az alapvető gyakorlatosság megszerzését tűzi ki célul, míg a 9–12. évfolyamon az idézés szabályait határozza meg tananyagként. Itt sem találunk dokumentumtípusonkénti megköttést (lásd: melléklet).

EMMI kerettantervek

A legújabb kerettantervek természetesen a Nat 4 alapján készültek, így a fent említett előírásokat tartalmazzák, azokat konkretizálják. Ebben a dokumentumban – az informatika tantárgyon belül – nagyon hangsúlyosak az etikai vonatkozások, melyek tantervi szinten is tovább erősítik a bibliográfiai hivatkozás tanításának szükségességét. Emellett az EMMI kerettantervekre már jellemzőbb az online, az internetes tartalmak és szolgáltatások beemelése a tananyagba. Több helyen olvashatjuk, hogy „forráskeresés az interneten.”

Az 5–6. évfolyamos informatika tantárgy már bevezetőjében is hangsúlyozza, hogy az információkeresés egyre inkább az interneten zajlik. A **6. Könyvtári informatika** tematikai egység minden évfolyamon tartalmazza a Bibliográfiai hivatkozás, forrásfelhasználás résztemát. Azon belül pedig a 9–10. évfolyam követelményei között már konkretizálva megtalálhatjuk azt is, hogy az interneten elérhető források bibliográfiai hivatkozásával meg kell ismertetni a tanulókat. A megismertetés mellett pedig a segítséggel való alkalmazás is fejlesztési cél (lásd: melléklet).

A Nat 3-hoz nem készültek „központi” kerettantervek.

Következtetés

A fentiek alapján röviden azt mondhatjuk, hogy a Nat-ok szövegéből levezethető az internetes forrásokra való hivatkozás tanításának követelménye. Konkretizálva viszont csak a központi középiskolai tantervek írják elő. Emellett viszont a Nat szellemében az iskolatípustól, az iskola könyvtár-pedagógiai kultúrájától, a más tantárgyak felől érkező helyi tantervi, szaktanári igényektől, a tanulók előzetes tudásától és igényétől függően már korábbi évfolyamokon is indokolt lehet az alapokkal való megismertetés.

A **forrásfelhasználás és -alkotás** az egész információs problémamegoldási folyamat, az információ- és könyvtárhasználat célja, így ez minden műveltségterülethez szorosabban kapcsolódik. Emellett viszont nagyon összetett tevékenység is, így mindkét befogadó tárgy fejlesztési céljainak megvalósítása fontos alapokat tesz hozzá a tanulók információs műveltségének fejlesztéséhez. A szorosabban vett könyvtárhasználati fejlesztés elsősorban a **hivatkozás** formái, etikai követelményeit foglalja magában.

Tény, hogy a mai magyar közoktatásban a könyvtárhasználatra kötelezően előírt **óraszám** nagyon alacsony, a gyakorlatban megvalósuló órák száma pedig még alacsonyabb. Ez viszont nem lehet indoka annak, hogy az interneten elérhető források kimaradjanak a forrásjelölés tanításakor.

3. A HIVATKOZÁS ALAPJAI

A „Mit tanítsunk?” kérdésre adható válasz a szakmai szempontokon túl függ a helyi pedagógiai programtól is. Az ennek alapján készülő könyvtár-pedagógiai program-

ból látszódnia kell, mely évfolyamon, milyen mélységig merülünk el a hivatkozás rejtelmeibe, továbbá mely tantárgyak milyen szintű alkalmazói tudást igényelnek. Emellett viszont kétségtelenül függ a tanulók érdeklődésétől, a más tantárgyakhoz kötődő feladatoktól, és az azok mentén spontán kialakult igényektől is.

Erre nézve most nem adunk útmutatást, meghagyva ezt a könyvtárostanárra kompetenciái között. Csupán egy nagyon rövid összefoglalót igyekszünk nyújtani, hogyan is kell hivatkozni az interneten megjelenő forrásokra.³ Tesszük ezt azért, mert a tankönyvek tartalmának elemzéséhez látni kell a szakmai minimumkövetelményeket.

3.1. Felmerülő problémák, általános szabályok

Forrásaink tartalmi minőségét nem elsősorban az szabja meg, hogy milyen **hordozón** jelentek meg, hanem a tényleges tartalom. A minőséget jósolhatjuk formai szempontok alapján, de ezek elsősorban az előválogatást segítik. Ilyen szempont lehet az információ hordozója is, de az interneten való megjelenés, az ott elérhető anyagok sokfélesége miatt, önmagában nem árulkodik a minőségről. Az **információs érték jóslásához** jobb támpontot adnak a következő formai szempontok: a bennfoglaló mű (pl. honlap), a szerző, a kiadás ideje, a kiadó, és sok esetben a terjedelem. Ezért ezek az adatok alapvető fontosságúak nemcsak a művek pontos beazonosításában, hanem a tartalmuk, minőségük megítélésében is. Ez egyaránt alkalmazható a nyomtatott és a nem nyomtatott források értékelése során is. Így ez nincs máshogyan az interneten elérhető források esetében sem. Vagyis fontos kiindulópont a hivatkozás tanítása során, hogy a bibliográfiai hivatkozás alapjai, logikája hordozótól függetlenül azonosak. A kötelezően megadandó adatok különbsége a hordozó jellegéből, fizikai tulajdonságaiból adódik.

A következőkben először olyan alapelveket igyekszünk bemutatni, melyek általánosan érvényesek, de a könyv- és lapkiadók, oktatók és a könyvtárhasználati tankönyvek is gyakran közzéteszik az általuk alkalmazott publikációs stílust, sablonokat, formai elvárásokat. Ilyen esetben a szerzőknek a részletek, a formai megvalósítás tekintetében azt kell követniük. A tanítás során viszont hangsúlyozni kell, hogy többféle változat él, nincs általában jó és jobb. A helyzettől függ, melyiket alkalmazzuk. A lényeg a választott/előírt hivatkozási stílus **következetes alkalmazása**. A példánk egy stílusban készültek. Azt gondoljuk, hogy könyvtáros végzettséggel ennek alapján bármely más sablonra átültethetőek a szabályok.

Tehát a legfontosabb, hogy az internetes forrást ugyanazon hivatkozási stílus/sablon (adatsorrend, központosítás, elhelyezés) szerint kell hivatkozni, mint a többi forrást, csak néhány egyéb adattal ki kell egészíteni. Ezek közül az adatok közül mindet meg kell adni a hivatkozásnál, ami a forráson fel van tüntetve. Tehát az URL (Uniform Resource Locator – egységes erőforrás-azonosító, vagyis a webcím)

3 A témáról korábban megjelent, példákkal kiegészített összefoglaló: Dömsödy Andrea (2010): Bibliográfiai hivatkozás interneten elérhető forrásokra. *Iskolakönyvtáros*, 4. sz., 3-5.p.; Ennek egy részletesebb változata olvasható majd a korábban említett, megjelenés alatt álló módszertani publikációban. A hivatkozások további részleteiről bővebben tájékozódhatunk a különböző nemzetközileg elterjedt publikációs stílusok kézikönyveiből, pl. APA, MLA.

önmagában nem elegendő, mert alig vagy egyáltalán nem segít eldönteni, hogy számunkra érdemes-e megnézni vagy sem, és nem segít az elköltötött források megtalálásában, visszakeresésében sem.

Nézzük át a következő három alaphelyzetet: amikor forrásunk önálló mű; amikor egy nem periodikus mű része; és amikor egy időszaki kiadványban, folyóiratban jelent meg. Ezek alapvetően határozzák meg a hivatkozás módját.

Vagyis hivatkozáskor az első feladatunk meghatározni, hogy forrásunk **melyik típusba tartozik**. Ezt nem is mindig könnyű megállapítani az interneten, hiszen a képernyőn nagyon egyformák a források. Különösen nehéz, ha egy internetes kereső segítségével egy találat mentén jutunk el egy oldalra, hiszen nem biztos, hogy annak elejére, címlapjára érkezünk.

Általános szabályok

- Csak az URL (webcím) (<http://...>) soha nem elegendő!
- A hivatkozás utolsó két adata:
 - Az URL
 - Az URL-t ne húzzuk alá és írjuk más színnel, mert az nagyon erős kiemelés jelent. Munkákban feltehetően nem az URL-ek a legfontosabb információk.
 - Pontos URL-t adjunk meg!
 - Utolsó letöltési dátum
 - Az a nap, amikor mi utoljára láttuk.

A következőkben tekintsük át vázlatosan a három alapesetet.

3.2. Önálló mű

Erre a leggyakrabban használt példa a nyomtatott könyv. Az interneten egyre több nyomtatott könyvet találhatunk nyomtatáshoz szerkesztett elektronikus változatban, leggyakrabban pdf formátumban. Ezek mellett viszont egyre gyakoribbak a kifejezetten csak online közlésre szánt teljes, kerek, önálló művek. Ezek egy részét is nyomtatott könyv formájúra szerkesztik, de találhatunk más formátumokat, a web adta lehetőségeket jobban kihasználó műveket is. Ezek esetében különösen fontos, hogy a hivatkozás előtt mindig győződjünk meg arról, hogy a mű elején vagyunk-e, és a lap tetején olvasható cím nemcsak egy fejezetcím-e!

Alapsablonunk:

szerző: cím, alcím, kiadás sorszáma (sorozat címe, száma) megjelenés helye, kiadó neve, megjelenés ideje, a mű terjedelme, URL, Utolsó letöltés dátuma

Példa:

Barta Zoltán: Madarak a Bakonyban I. (A Bakony természeti képe, 3.) Zirc, Bakonyi Természettudományi Múzeum, 2003, 56 p., URL: http://bakonymuseum.nhmus.hu/kiadvanyok/SZAK_BAKO_Ik_Btk_03.pdf Utolsó letöltés: 2014.09.03.

3.3. Nem periodikus mű része

Ha a felhasznált forrás nem önálló, hanem egy honlap, egy összeszerkesztett mű része, akkor a mű és a bennfoglaló mű adatait is meg kell adni. Ez az eset a nyomtatott művek között leggyakrabban egy tanulmánykötetben megjelent tanulmány esetén fordul elő. Ha nem periodikus műről van szó, akkor az interneten sokszor **nehéz eldönteni**, hogy egy forrás önálló mű, vagy valaminek a része. Ilyenkor is dönteni kell valahogy. Ezekben az esetekben előfordulhat többféle értelmezés is. Ilyenkor az legyen a fő vezérelv, hogy a forrás egyértelműen azonosítható legyen és a tartalom előzetes értékeléséhez is adjon információt.

Ennek a típusnak a jelentősége az internet világában felértékelődik. Az általános és középiskolás tanulók ritkán használnak tanulmányköteteket, így a tananyagnak ez a sablon nem hangsúlyos része. Az internetes forrásoknál viszont valószínűleg a leggyakoribb, hiszen a publikációk jelentős része valamilyen intézmény, szervezet, kiadó folyamatosan bővített, szerkesztett honlapján jelenik meg.

Alapsablonunk:

szerző: cím, alcím In: bennfoglaló mű címe, szerkesztő, kiadás sorszáma (sorozat címe, száma) megjelenés helye, kiadó neve, megjelenés ideje, oldalszám, URL, Utolsó letöltés dátuma

Példa:

Hegyeshalmi Richárd: Milliárdan voltak, hírmondójuk se maradt In: Index, Dudás Gergely főszerk., Bp., Index.hu Zrt., 2014. 09. 01., URL: http://index.hu/tudomany/tortenelem/2014/09/01/milliardan_voltak_hirmondjuk_se_maradt/ Utolsó letöltés: 2014.09.03.

3.4. Cikk folyóiratban

Amennyiben a felhasznált mű periodicitással rendelkező mű részeként jelent meg, akkor az alábbi sablont kell alkalmazni. Az időszakos megjelenésre **utaló jelek**: az URL-ben évszámot látunk, a menüben folyóiraatra utaló menüpontokat látunk (pl. tartalomjegyzék, korábbi számaink, archívum). Vigyázat! Azért, mert valamire újságként/folyóiratként gondolunk, nem biztos, hogy az interneten is periodicitással jelenik meg, hiszen vannak folyamatosan megjelenő hírportálok is. Ez utóbbiakat nem tudjuk periodicitásuk alapján hivatkozni, így szerkesztett műként, bennfoglaló dokumentumként tudjuk azonosítani. (Ld. előző típus példája.)

Alapsablonunk:

szerző: cím, alcím In: folyóirat címe, éve, száma, oldalszám, URL, Utolsó letöltés dátuma

Példa:

Haraszthy László: A kacagócsér természetrajza In: Madártávlat, 2013. 3. sz., 4-7. p., URL: http://www.mme.hu/binary_uploads/2_magunkrol/madartavlat/madartavlat_2013_3.pdf Utolsó letöltés: 2014.09.04.

4. MIT TANÍTANAK AZ INFORMATIKA-TANKÖNYVEK?

A Tantervi háttér című fejezetben már láthattuk, hogy a Nat 4 milyen fejlesztési célokat tűz ki, és az EMMI-kerettantervek ezt hogyan bontják le konkrétabb követelményekre, ismeretekre.

A következőkben tekintsük át az informatika-tankönyvek ide vonatkozó tartalmát. Azok használata ugyan nem előírás, de az oktatás tartalmára nézve tudjuk, hogy erősen meghatározó. Így akár használja, használtatja a könyvtárostánár az informatika-tankönyvet, akár nem, a tartalmával tisztában kell lenni, hiszen a tanulók kezében ott van, másrészt az informatikatanár kitérhet a vonatkozó fejezetekre, tartalmakra is. Így ezen a területen is szükséges az együttműködés.

Azt vizsgáltuk, hogy a 2014/15-ös tanévben használatos informatika-tankönyvek mit tartalmaznak témakörünkkel kapcsolatban. Elemzésünk mintáját azok a tankönyvek adták, melyek a Klebelsberg Intézményfenntartó Központ (KLIK) mint az állami iskolák fenntartója által kiadott *Javasolt kiadványok listája* című dokumentumban (továbbiakban KLIK-tankönyvlista) szerepelnek és hozzáférhetőek.⁴ 5. évfolyamos tankönyv az EMMI-kerettantervből következően nincs az ajánlásban, mégis belevettük a vizsgálatba, mert a tankönyvszerzők a következő évfolyamokon építenek rá. 2014 júliusában egy 6. évfolyam számára ajánlott informatika-tankönyv nem volt könyvtárban elérhető. A 7–8. évfolyamosak – teljességgel a középiskolásoknak szólnak – részben voltak elérhetőek. Így a következő elemzés nem lehet teljes körű.⁵

Az elemzés során nem csupán az internetes forrásokra való hivatkozáshoz kapcsolható részekre fókuszáltunk, hanem a bibliográfiai hivatkozás bármely vonatkozására. Tettük ezt azért, mert feltételeztük, hogy kevés tankönyvben lesznek ide vonatkozó tartalmak, másrészt pedig azért, hogy összefüggésében láthassuk a vonatkozó tananyagot.

Azt feltételezván, hogy az egyes kiadóknál elérhető tankönyvek egymásra épülnek, a következőkben azokat kiadónként mutatjuk be.

4 Az Oktatási Hivatal által az iskoláknak kiküldött Tájékoztató a 2014/15-ös tanévi tankönyvrendelésről című, 2014. április 7-én kelt, fejléc és aláírás nélküli tájékoztató szerint a KLIK fenntartása alatt álló iskolák közismereti tankönyvet, így informatika-tankönyvet is csak a *Javasolt kiadványok listájáról* rendelhetnek.

5 A tanulmány lezárásáig nem minden tankönyvből érkezett köteles példány. A tankönyvrendelési határidő előtt pedig még ennél is kevesebb volt megtekinthető. A cikk végén található irodalomjegyzék tartalmazza az elemzett és a nem elemzett tankönyvek adatait is.

4.1. Az Apáczai Kiadó informatika-tankönyvei

A kiadónak a KLIK-tankönyvlistán szereplő, 6-8. évfolyamos tanulóknak szóló informatika-tankönyvei és munkafüzetei egy szerző munkái. A kiadónak van az új kerettanterveknek megfelelő minősítéssel rendelkező 5. évfolyamos tankönyve is, ez viszont nem szerepel a KLIK tankönyvlistán, feltehetően azért, mert az EMMI-kerettantervek az 5. évfolyamon nem írnak elő kötelezően informatikaórát. A 6. évfolyamos tankönyv viszont utal, épít az 5. évfolyamosban feldolgozott tananyagra.

Felhasznált és ajánlott irodalom, illetve módszertani útmutató egyik tankönyvben és a kapcsolódó kerettantervben sem található. A címlapverző tanúsága szerint az 5-6. évfolyamnak szóló tankönyvek az új kerettantervek szerint a 7-8. évfolyamosok az Apáczai-kerettanterv⁶ szerint készültek.

Összefoglalóan azt mondhatjuk, hogy az új engedéllyel rendelkező 5-6. évfolyamos tankönyveik a bibliográfiai hivatkozás szempontjából nem felelnek meg a Nat 4-nek és az EMMI-kerettanterveknek sem. A felsőbb évfolyamok tekintetében pedig azt fogalmazhatjuk meg, hogy az Apáczai-kerettantervben, a Nat 2003-mal összhangban az informatika tantárgynak célja az információ közlésére való felkészítés is (773. p.). A tantárgyi tartalmak között a kerettantervben az 5. évfolyamon elvárás, hogy a források főbb adatait a tanuló megnevezze; majd következnek a 8. évfolyamon található ide vonatkozó tartalmat. A vizsgált 7-8. évfolyamos tankönyvek viszont ilyen nem tartalmazznak. Mind a négy évfolyam tankönyveiről pedig azt állapíthatjuk meg, hogy azokon a pontokon, ahol példát mutathatnának, rossz, adathiányos mintát nyújtanak.

A következőkben évfolyamonként részletesebben is bemutatjuk a bibliográfiai hivatkozás egyes tankönyvekben való megjelenését.

Az 5. évfolyamos tankönyv

A Könyvtári informatika című fejezet a dokumentumtípusok jellemzőivel, az állomány főbb egységeivel és a művek megtalálásával foglalkozik. Egyik rész sem tartalmaz utalásokat a bibliográfiai hivatkozás bármely vonatkozására. Egyéb fejezetekben viszont néhányat találhatunk, ám hiányolhatunk a témánkhoz kapcsolódó részleteket:

A rajzolásról, szövegszerkesztésről szóló fejezet bevezetője azt ígéri, hogy foglalkoznak a tudományos értekezés szerkesztésével (21. p.). Az erre a célra megadott szöveg a műfaj jellemzőivel ellentétben nem tartalmaz hivatkozásokat.

A szerző az internetről való letöltéssel kapcsolatban felhívja a figyelmet, hogy nyilvános használat esetén az elérési helyet (forráshelyet) meg kell adni. Ebben viszont ezen a ponton nem ad segítséget. Sem a nyilvános használatról, sem az azonosítás módjáról, a problémakör etikai, jogi okáról nem olvashatunk.

6 Apáczai Kiadó bázisiskoláinak kerettanterve az általános iskolák 1-8. évfolyama számára (2007), Eger, 883 p. Letöltés: http://www.apaczai.hu/downloads/komp_kerettanterv/Bazisiskolainak_kerettanterve_altalanos_iskolak_1-8_szamara.doc (2004.06.06.)

Az Információs társadalomban élünk című fejezet a kipróbálásra letölthető szoftverekről szóló bekezdés második felében felhívja a figyelmet, hogy a netről letöltött anyagok „származási helyét” meg kell adni nyilvános használat esetén. Erre példa: www.wikipedia.hu⁷ (59. p.).

A 6. évfolyamos tankönyv és munkafüzet

A Könyvtári informatika című fejezet a raktári rend, katalógushasználat témakörével foglalkozik. A bibliográfiai hivatkozás annak ellenére sem szerepel benne, hogy azt mind a Nat 4, mind az EMMI-kerettantervek tartalmazzák (lásd melléklet). Ez a témakör a fentebb bemutatott 5. évfolyamos tankönyvben sincs jelen.

Az Információs társadalomban élünk című fejezet viszont az EMMI-kerettantervvel összhangban foglalkozik az információforrások saját dokumentumban való feltüntetésével. A tankönyvben szereplő példa egy olyan dokumentum, amely több másik forrásból vesz át szövegeket, képet, gondolatokat. Ebben a magyarázattal is kiegészített minta nem felel meg a szakmai igényeknek, és az EMMI-kerettantervben meghatározott minimumnak sem. Több ponton az egyetlen adat az URL, és annak sem a pontos, hanem a főoldalra mutató változata. A magyarázat hozzáfűzi, hogy újságcikkek esetén a szerzőt és a pontos dátumot is meg kell jelölni. Ezek az állítások önmagukban megállják a helyüket, de mivel más ide vonatkozó információ nincs a tankönyvi szövegben, túl sok kérdést vetnek fel. Például: miért csak a cikkek szerzőjét kell megadni? Minek a pontos dátuma? (A mintában kétféle dátum is van.) Más adatot miért nem kell megadni, pl. a folyóirat/bennfoglaló mű címét? A fejezet összefoglalójában pedig ez szerepel: „Amennyiben [...] mások gondolatait használod, azt jelezned kell. Meg kell adnod a forrás helyét, a szerző nevét stb.” (78. p.) Vagyis innen sem tudhatja meg a tanuló, mely adatok szükségesek a forrás azonosításához. A példához nyújtott magyarázat viszont egyértelműen adja meg az idézőjel és a három pont szükségességét, használatát.

A tankönyv egésze sem mutat követendő példát. Sok helyen nem szerepel képaláírás és forrás sem. Ahol pedig mégis, ott nagyon adathiányos, többnyire csak a főoldal URL-je. (76., 77. p., mf. 34., 35. p.; továbbá az 5. évf. tankönyvére is ez jellemző.) A munkafüzetben található feladatok közül csak három igényel információkeresést. Egyikben sincs tanács, elvárás a forrásjelöléssel kapcsolatban (10., 31., 36. p.).

A 7. évfolyamos tankönyv és munkafüzet

A szerző egy fejezetben és a munkafüzetben sem foglalkozik, utal a hivatkozásra, ami összhangban van a tankönyvhöz kapcsolódó kerettantervvel.

A témánk szempontjából történő elemzés során azt találtuk, hogy a könyvtári informatika fejezetben két képnek (képaláírásként) megadja a forrását, ám egyiket sem részletesen/pontosan. Az internetről származót például csak (a képet tartalmazó oldal) URL-ével azonosítja (83. p.).

⁷ Itt nem térünk rá ki, csak jelezzük, hogy kifogásolhatónak tartjuk a Wikipédia kritikai, forrásértékelési szempontok nélküli szerepeltetését a tankönyvekben.

A kézikönyvek témakörön belül az enciklopédia feldolgozásához több internetes oldalt sorol fel. Mind a konkrét kézikönyvek, mind a gyűjtőoldalak hivatkozása adathiányos. Általában csak (a tankönyv szerzője által adott) címet és URL-t közöl. Ennek elégtelenségére korábban, a *Mit tanítsunk?* fejezetben hívtuk fel a figyelmet.

A 8. évfolyamos tankönyv és munkafüzet

Az információs társadalomra vonatkozó tankönyvi fejezet kizárólag a számítógépek történetével és az internetes szolgáltatásokkal foglalkozik, nem tartalmaz a források felhasználásával, annak etikai vonatkozásaival, a hivatkozásával kapcsolatos információkat. (65–70. p.) A Könyvtári informatika fejezet (71–76. p.) első mondatából megtudhatják a tanulók, hogy a korábbi években a könyvtárakról már szinte mindent megtanultak. Ebben a fejezetben a tájékoztató eszközökről (bibliográfiák, katalógusok) és a számítógépes katalógusokban való keresésről esik szó. Egyik fejezet sem tartalmaz sem utalásokat, sem tananyagot a bibliográfiai hivatkozással, forrásfelhasználással kapcsolatban. Miközben a kiadó kapcsolódó kerettanterve ezen az évfolyamon tartalmazza az informatika tantárgyon belül a forrásjegyzéket mint tananyagot, és a forrásokon alapuló beszámoló készítését mint tevékenységformát (790. p.).

A **munkafüzetben** a 99-ből 17 információkeresési feladat is található. Ezek közül egyik sem hívja fel a figyelmet, várja el a források felsorolását, hivatkozását. Ez különösen hiányzik a 8., 44., 49., 81., 82., 95. feladatokból. Erre a pedagógusnak kell felhívni a figyelmet.

4.2. A Pedellus Tankönyvkiadó informatika-tankönyvei

A Pedellus Tankönyvkiadó vonatkozó tankönyvei közül a 6. évfolyamos 2014. augusztus elején még nem volt hozzáférhető. Így csak az 5. és a 7–8. évfolyam számára szólókat tudjuk bemutatni. A kiadónak a KLIK-tankönyvlistán szereplő, 6–8. évfolyamos tanulóknak szóló informatika-tankönyvei és munkafüzetei azonos szerzőpáros munkái. Felhasznált és ajánlott irodalomjegyzéket és módszertani ajánlást nem tartalmaznak.

Összefoglalóan azt mondhatjuk, hogy a Pedellus kiadó tankönyveiben a forrásfelhasználás témaköre a 8. évfolyamon szerepel direkt tananyagként, de a 7. évfolyamosban is vannak támpontok. Szó esik mind a forrásjegyzékről, mind a jegyzék egyes tételeiről. Ezeket viszont kritikával kell használni, használtatni. Helyenként túl részletezők, és több hibát is tartalmaznak. A korábban kifejtett igényeknek megfelelően külön is kitér az internetes források hivatkozására, de adathiányosan (nem éri el a legszükségesebb minimumot sem), így hibásan.

Ezen informatika-tankönyvek nagy pozitívuma, hogy a forrásjelölésre nemcsak a könyvtárhasználati fejezet hívja fel a figyelmet, hanem több ponton más informatikai feladatok szerves részeként is találunk utalásokat, elvárásokat. Ezek ugyan nem jelennek meg következetesen minden feladatnál, de így mégis hitelesebb, életszerűbb, feltehetően hatékonyabb is az etikus forráshasználatra nevelés.

A következőkben évfolyamonként részletesebben is bemutatjuk a bibliográfiai hivatkozás egyes tankönyvekben való megjelenését.

Az 5. évfolyamos tankönyv és munkafüzet

Nem tartalmaz Könyvtári informatika című fejezetet, viszont több más fejezetben található a témánkhoz kapcsolódó részinformációkat.

A szövegszerkesztésről szóló fejezetben több hasznos helyesírási szabály és egyéb esztétikai szempont mellett felhívja a figyelmet arra is, hogyan lehet az URL-ről az automatikusan rákerülő hivatkozást eltávolítani (41. p.). Ezt érdemes a tanórán az indokkal kiegészíteni, mert a tankönyvi szövegből nem derül ki, hogy a tanácsok közül melyik szabály, és melyik miért fontos.

Az Infokommunikáció című fejezet egyik bevezető feladata URL-lel adja meg, mit kell olvasni; nem ad más, a műre nézve informatívabb, példaértékűbb, megjegyezhetőbb azonosító adatot (94. p.) Ugyanezt láthatjuk a munkafüzet azonos című fejezetében három feladat esetén.

Az Információfeldolgozás című fejezetben található 1. feladatban források alapján kell dokumentumot összeállítani (108. p.). Ebben nem kérik a források feltüntetését. A 122. oldalon viszont igen. A szöveg, kép mentését tartalmazó fejezetben a szerzők felhívják a figyelmet, hogy „Ne mulasszuk el az így elkészült dokumentumban feltüntetni a szöveg, illetve az egyes képek forrását, az internetes címét” (5. évf., 111. p. és 7. évf. 45. p.)! Vagyis itt előremutatóan felhívják a figyelmet, de rossz, pontatlan, nem kielégítő tanácsot adnak. Az Infokommunikáció című fejezet végén lévő, sok, forráshasználatot igénylő feladat egyike sem kéri, hívja fel a figyelmet a források megadására. A munkafüzetben 19 keresést kérő feladat van, többségük forráskérés nélkül (10. p., 33–38. p.). Közülük egy komplexebb és egy adatkereső feladat várja el a forrás feltüntetését is (38., 40. p.),

Az Információk hitelessége című alfejezet érdekes példát mutat be az interneten található eltérő, ellentétes tartalmú információkkal kapcsolatban. Egy múzeum nevének és nyitva tartásának különböző változataira hívja fel a figyelmet, így vetve fel a problémát. Következtetésként, tanácsként a több oldalon való tájékozódást és a hivatalos, intézményi honlapokat ajánlja. A példa a 7. évfolyamos könyvben is szerepel.

A 7. évfolyamos tankönyv és munkafüzet

Az Információfeldolgozás című fejezetben (42–47. p.) szerepel az internetről való szöveg, kép elmentését és az azokból újabb szöveg előállítását igénylő feladatok készítésének bemutatása. A fejezet végén az 5. évfolyamos tankönyvben is olvasható, adathiányos hivatkozási tanácsot kapják a diákok (45. p.). A prezentációban elhelyezett képek, hanganyagok, mozgóképek tárgyalásakor viszont nem szól a forrásfelhasználás etikai követelményeiről és a hivatkozás módjáról sem.

A prezentáció című fejezet Bemutató készítése alfejezetének végén kiemelt keretben hívják fel a szerzők a figyelmet, hogy a forrásokat fel kell tüntetni a prezentációban. Ezt utolsó diaként ajánlja, melyen „felsoroljuk a felhasznált forrásokat (pl. a mű címét, szerzőjét, kiadóját, a kiadás évét vagy az internetcímét)” (75. p.). Az internetes forrásoknál itt is önmagában az URL-t tekinti hivatkozásnak.

A nyomtatottakra vonatkozó adatoknál, szokatlanul, nem a szerzővel kezd, a kiadás helye pedig nem szerepel.

Az információk hitelessége című alfejezet az ötödikes könyvben olvasható példát adja a probléma szemléltetésére.

Az ellenőrző kérdések között találhatunk egyet (88.p./12.), mely a forrásjelöléssel kapcsolatos.

A könyvtárhasználat fejezet (118-125. p.) a könyvtártípusokkal, kézikönyvekkel foglalkozik. A tankönyv nem foglalkozik a hivatkozással, de az ellenőrző feladatok között, a referenz kérdéseknél felhívja a figyelmet, hogy a válasz pontos forrását is adják meg a tanulók.

A tankönyvhöz kapcsolódó **munkafüzet** az Infokommunikáció című fejezetében túlnyomó többségben információkeresést igénylő feladatokat találhatunk. A 20 ilyen feladatból egynél kéri megadni a forrást. Négy feladat összetettebb, ismertetőt kell készíteni megadott témából. Ezeket 6-9 lépésből álló folyamatként kéri megoldani. Ezek mindegyikében az egyik utasítás: „Tüntesd fel a lap alján a források helyét dőlt betűkkel!” (20-21. p.) A Prezentáció című fejezet hasonló feladatai viszont nem tartalmazzák ezt a lépést (26-29. p. 12., 14., 17., 18. feladat). A könyvtárhasználat fejezet a tankönyvvel összhangban nem a bibliográfiai hivatkozásokkal foglalkozik.

A 8. évfolyamos tankönyv és munkafüzet

A tankönyv weblapkészítési feladatai között vannak olyanok, melyek felhívják a figyelmet a forrás feltüntetésére. (38., 52., 62., 64., 65. p.) A honlapkészítésről szóló tananyagegység Előkészítés című fejezete tartalmaz egy alfejezetet Források használata címmel (44. p.). Ebben felhívják a diákok figyelmét, hogy az etikai, szerzői jogi szabályokat be kell tartani. A felhasználásban megkülönböztetik a magáncélú, a nyilvánosságra hozott és a publikált dokumentumot. A magyarázatokból az derül ki, hogy az átvett részletekre vonatkoznak, tartalmi felhasználásról nem esik szó. A tankönyvi szöveg szerint nyilvánosságra hozatal (kölcsonzés, felolvasás) esetén fel kell tüntetni a forrást. Itt megadja a könyv kötelező azonosító adatait, a netes forrásokról viszont a 7. évfolyamos tankönyvben látottal azonos módon csak szerzőt és URL-t ír elő. Publikálás esetén viszont a tankönyvszerzők szerint szerzői engedély szükséges.

A Könyvtárhasználat tananyagegységen belül az információkeresést A forrás-használat című fejezet követi (103-108. p.). Itt egyértelműen megkülönbözteti a szó szerinti és a tartalmi idézést. A két esetnél háromféle hivatkozási stílusban/rendszerben/logikában ad javaslatot a forrás adatainak közlésére: lábjegyzet, idézett művek jegyzéke, jegyzék tételszámára utaló sorszám megadása. Ezek alkalmazásának feltételeiről, módjáról, a következetesség elvárásáról nem esik szó. Arra viszont felhívja a diákok figyelmét, hogy dokumentumtípusonként máshogyan kell hivatkozni, majd bemutatja az önálló könyv, a tanulmánykötetben megjelent tanulmány, a teljes időszak kiadványszám, a folyóiratcikk, a CD-ROM és az internetes dokumentumra való hivatkozást. Mindegyik rész praktikusán ad egy sablont (szerző, cím

adatsorrendűt), majd kiegészítéseket fűz hozzá, végül az illusztrációul szolgáló dokumentumrészletek alapján ad egy példát is.

A hivatkozás bemutatásánál a könyvek esetén az öt kötelező adatot sorolja fel, könyvrészlet esetén kiegészítve az oldalszámokkal. Kitér a háromnál több szerzős esetre is. Kifogásolható, hogy a példához a könyv borítójának, és nem címlapjának képét adták meg. A tanulmány hivatkozásához használt példánál azt ajánlja, hogy a hivatkozásnál – ha nem találják a könyvtárban – nézzék meg a mű honlapját (ezt magunk meg sem találtuk). Ehelyett szakszerűbb, praktikusabb, gyakorlatra nevelőbb, ha inkább valamely közös katalógust ajánlunk adategyeztetésre, adatpótlásra. Zavaró lehet, hogy a feladat és a megoldás jelentősen eltérő oldalszámokat ad meg. Teljes időszaki kiadványra ritkán szoktunk hivatkozni. Tematikus számoknál előfordulhat ugyan, de túlzásnak gondoljuk a 8. évfolyamon való tanítását. Itt a képen látható impresszumban más kiadási hely olvasható, mint a megoldásban. A folyóiratcikk sablonjából kimaradt a folyóirat száma, de a megoldásban szerepel. A CD-ROM-oknál felhívják a figyelmet, hogy az elektronikus forrásokra ugyanúgy pontosan kell hivatkozni, de a CD-ROM-okra való hivatkozásnak hazánkban nincs kialakult gyakorlata. A példafeladathoz tartozó kép nem a dokumentum adatait tartalmazza, hanem részlet belőle. A netes hivatkozásról szóló blokk azt mondja, hogy hivatkozáshoz az URL-t kell megadni, és semmi mást.

A fejezet a forrásjegyzék készítésével zárul, itt csak annak rendezési lehetőségeiről van szó. Az elterjedt szerzői betűrendezés mellett még megemlíti az év szerinti, a tematikus és a dokumentumtípus szerinti lehetőséget. Ez utóbbiak említése túlzás, mert szokatlanok, nagyon ritkán indokolható használatuk (vagy a tankönyvszerzők keverik a felhasznált irodalomjegyzék és az önálló bibliográfia bemutatását). Az illusztrációul szolgáló minta is betűrendes, de súlyos betűrendezési hibákat tartalmaz, mert a külföldi szerzők keresztnevéük szerint vannak besorolva. Emellett nem mindenhol szerepel a kiadás helye, és van kiadó, amelynek nevében helyesírási hiba van.

A tankönyvhöz kapcsolódó **munkafüzet** Weblapkészítés című fejezetében a hat komplexebb, nagyobb mennyiségű szöveges és képi információt felhasználó feladat közül abban a háromban, amelyekben a tanulóknak önállóan kell az interneten információt keresni, a lépések között elvárás a források feltüntetése (7., 12., 14. feladat). A Könyvtárhasználat című fejezetben a World Digital Library oldal bemutatása a feladat, melynek részfeladata, hogy a tanulók sorolják fel, milyen weboldalakat használtak még. Emellett témánkhoz az utolsó (8.) feladat kapcsolódik még, mely öt tételes, rendezett forrásjegyzék összeállítását kéri. Ehhez nincsen további segítség, vagy a más feladatoknál látott lépéssor.

4.3. A Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó informatika-tankönyvei

A Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadónak (NTK) informatikából csak a 9–10. évfolyam számára készített és érettségire felkészítő kiadványai szerepelnek a KLIK tankönyvlistáján. Egy gimnáziumi, egy szakközépiskolai tankönyv és négyféle feladatgyűjtemény. Ezek közül egy nem volt hozzáférhető.

Összefoglalóan azt mondhatjuk, hogy az NTK tankönyveiben és egyik feladatgyűjteményében található a bibliográfiai hivatkozással kapcsolatos tartalmat. A tankönyv gyakorlatias áttekintést ad a hivatkozás több fontos részletéről, mely ugyan kiegészítést, kisebb pontosítást igényel, de jó kiindulópontja lehet a téma oktatásának. A szűkebben vett témánkról, az internetes forrásokra való hivatkozásról csak egy - de legalább korrekt - mondatot találhatóunk. A feladatgyűjtemények elsősorban olyan feladatokat tartalmaznak, melyekhez lehetne hivatkozással kapcsolatos tartalmat kapcsolni, de ez nem jellemző. A szerzők az érettségi feladatgyűjtemények kivételével kevés helyen mutatnak példát azzal, hogy maguk is hivatkoznak. Az ilyen esetekben pedig adathiányosan, a webes források esetén csak URL-lel azonosítanak.

Informatika-tankönyv a gimnáziumok és a szakközépiskolák számára

Összefoglalóan azt mondhatjuk, hogy a gimnáziumok és a szakközépiskolák számára íródott tankönyvek az EMMI-kerettanterveknek megfelelően tartalmazzák a bibliográfiai hivatkozás témakörét, de internetes forrásokkal kapcsolatos tudnivalót csak egy mondatban közölnek; az viszont pontos.

A gimnáziumok és a szakközépiskolák számára íródott két tankönyv témánk szempontjából megegyezik. (A megadott oldalszámok a gimnáziumi tankönyvre vonatkoznak.) Sem a tankönyv, sem a kiadó honlapjáról elérhető tanmenetjavaslat⁸ nem tartalmaz felhasznált irodalomjegyzéket és olvasmányajánlót, módszertani útmutatót.

A Nat 4-gyel, EMMI-kerettantervekkel megegyező fejezetszámú, című 5.1. Az információkezelés jogi és etikai vonatkozásai című fejezet az információforrások hitelességét csak az interneten elérhető honlapokra értelmezi. A hitelesség ismérvei között felsorolja, hogy az hivatkozásokkal és forrásanyagokkal könnyíti meg az információk helyességének ellenőrizhetőségét. (165. p.) (A tankönyv maga sem hivatkozásokat, sem felhasznált irodalomjegyzéket nem tartalmaz.)

A szerzői jogi alapfogalmak között kiemelten szerepel a plágium. Ha ezt el akarjuk kerülni, akkor a szerzőt és a címet meg kell adni. Továbbá kiemeli, hogy a szó szerinti idézetet idézőjelbe kell tenni. (166. p.) A fejezet nem utal a tankönyv azon részére, mely a hivatkozás szabályait taglalja, valamint nem értelmezi a tanulók élethelyzetére a hivatkozások használatát.

A 6. Könyvtári informatika fejezeten belül a 6.2. Információforrások című alfejezet része a Bibliográfiai hivatkozások alfejezet (213-214. p.), mely másfél oldalban foglalja össze a tudnivalókat. (Ugyanezen a 6.2. fejezeten belül az idegen nyelvű szótárak 3 oldal, az elektronikus könyvek rész 7 oldal hosszú.) Meghatározza a bibliográfiát (tájékoztató eszközi értelemben), majd átmenet nélkül rátér a bibliográfiai hivatkozásra. Ebből a részből a diákok megtudhatják, hogy dolgozatírás előtt releváns szakirodalmat kell keresniük, el kell azokat olvasniuk, meg kell érteniük.

8 Tanmenetjavaslat, 17173 Dr. Dancsó Tünde – Korom Pál : Informatika, gimnázium 9–10. tankönyvhöz, NTK, Budapest, 34 p., Letöltés: http://www.ntk.hu/c/document_library/get_file?folderId=279536&name=DLFE-32026.doc (2014.04.23.)

A mások gondolatait „jól látható módon” (213. p.) el kell különíteni a saját gondolatától, és hivatkozni kell a forrásra. A hivatkozás okaként a saját forrás megkülönböztetését és a visszakereshetőséget adja meg. Fontos, hogy a tankönyvi szöveg felhívja a figyelmet arra, hogy egyértelműen és következetesen kell jelölni a hivatkozásokat. Két markánsan különböző szövegen belüli hivatkozási módot említ meg: a lábjegyzetet és a szövegen belüli zárójeleket, de nem emeli ki, hogy ezek együtt nem alkalmazhatók, vagyis a következetesség valamelyik választását is kell, hogy jelentse. Később pedig minden átmenet és alternatíva nélkül csak egy név-év adatsorrendű mintát mutat be. Nincs utalás arra, hogy ennek a hivatkozási stílusnak is több változata van. Jól átlátható, használható táblázatot találhatnak a diákok a szöveg közben elhelyezett hivatkozás többféle esetére. Majd az irodalomjegyzék követelményei következnek: betűrend, függő behúzás, dokumentumtípusonkénti sablon. A tankönyvszerzők nem magyarázzák, hogy a szöveg közben elhelyezett hivatkozás és az irodalomjegyzék milyen kapcsolatban van egymással, pedig ez a név-év adatsorrendet alkalmazó hivatkozási stílus esetén különösen fontos, hiszen az irodalomjegyzék oldja fel a rövidítést. Fontos, hogy a tankönyv kitér a tartalmi hivatkozás fogalmára is. Négyféle esetre kapnak a tanulók hivatkozási sablont (egy olyan bevezető mondatral, mely arra utal, mintha más nem is szerepelhetne a jegyzéken) egy-egy példával: önálló könyv, szerkesztett könyv, könyvfejezet, folyóiratcikk. Itt hibásan, a szerkesztett könyv esetén a szerzőt adja meg első adatként. A példában pedig a közreadót szerepelteti kiadóként, annak nevét is hiányosan. A két, nem önálló műre vonatkozó sablon valamiért nem utal arra, hogy több szerző is lehet, pedig az önálló műveknél ezt megtette.

Az interneten elérhető források hivatkozásával a fejezet utolsó egy mondata foglalkozik, mely így szól: „Ha az adott tanulmány az interneten is olvasható, akkor a fenti adatok mellett az URL-t és a letöltés dátumát is meg kell jeleníteni” (214. p.). Ehhez sem magyarázat, sem példa nem tartozik. Továbbá ahhoz sem nyújt iránymutatást, hogy hogyan kell eljárni a csak interneten megjelenő források hivatkozása esetén.

A témakörhöz tartozó feladatok közül az első kettő különböző típusú bibliográfiák jellemzőire kérdez rá, melyekre a tankönyvi szöveg nem ad választ. A másik négy feladat pedig irodalomjegyzék összeállítását kéri. A feladat csak a témakört jelöli meg, további útmutatást, elvárást nem tartalmaz.

Alapszintű feladatgyűjtemény

A Pattantyús-Ábrahám Sándorné - Sieglér Gábor - Szalayné T. Zsuzsanna által összeállított feladatgyűjtemény (NT-80316) nem tartalmazza az informatika műveltségterület és tantárgy összes témakörét, csak azokat, „amelyek elsősorban gyakorlati tudást, a számítógéppel való alkotó munkát tartalmaznak.” (3. p.) – olvashatjuk a bevezetőben. Ezek között nem szerepel a könyvtárhasználat, információhasználat még a szöveg- és prezentációszerkesztés témakörökhöz kapcsolva sem. Ezeket a témaköröket önmagukban, a technikai megvalósításra fókuszálva gyakoroltatja, sem a szöveg, prezentáció tárgyával, sem felhasznált forrásokkal kapcsolat-

ban nem tartalmaz elvárásokat, szempontokat, figyelmeztetéseket. Információkérés sem igényel, mert megadott, elektronikusan mellékelte alapanyagból kell dolgozniuk a tanulóknak. Azok forrását nem adták meg, így követendő példát sem mutatnak.

További feladatgyűjtemények

Az NTK további három, KLIK-tankönyvlistán szereplő kiadványa feladatgyűjtemény. Ezek közül a 9–10. évfolyamosoknak szóló feladatgyűjteményből könyvtárban a NT-81493 raktári számából csak a /Nat nélküli volt hozzáférhető. **Összefoglalóan** azt állapíthatjuk meg, hogy a feladatgyűjtemény foglalkozik a forrásjelölés témakörével is, de több ponton rossz példát mutat. Az érettségire felkészítő kötetek az írásbeli érettségire vonatkozó követelményeknek megfelelően könyvtárhasználati fejezetet nem tartalmaznak. Ezen kötetek viszont kiemelkednek a többi tankönyv közül abban, hogy a feladatokban használtatott szövegek forrását más kiadványokéhoz képest sok helyen megadják, de – különösen az internetről származó források esetén – nem kielégítően pontosan.

A hat szerző által összeállított, **9–10. évfolyamos** tanulóknak szóló **feladatgyűjtemény** / Nat nélküli változatában (amelynek raktári száma nem tartalmazza a /NAT-ot) az adatvédelemmel, adatbiztonsággal kapcsolatban van 1-1 elméleti tudást igénylő feladat, mely a forráshasználat szükségességére vonatkozó kérdést is tartalmaz (17. p.). A szöveg-, kép-, weblap-, prezentációkészítő feladatsorok viszont nem tartalmaznak hivatkozással kapcsolatos elvárásokat, feladatokat. Nem mutatnak példát, miközben használnak máshonnan származó tartalmakat. Három kivétel van, ahol a felhasznált kép URL-ét megadják, ami önmagában nem is elegendő, és indok, jelölési elvárás nem kapcsolódik hozzá (86., 94., 96. p.). Mindezek mellett a kötetben minden URL kék, vastag, dőlt, ez pedig – mint fentebb kifejtettük – nem indokolt és nem esztétikus.

A feladatgyűjtemény *Információs társadalom – könyvtári informatika* című fejezetének 1. feladata kifejezetten az interneten való keresésre szólít fel. Felhívja a figyelmet arra, hogy „tartsuk be az idézés és forrásfelhasználás szabályait!” (153. p) A feladat megoldásához tematikusan néhány forrást is ajánlanak. Ezeket viszont itt is kizárólag egy URL-lel azonosítják. A forrásjelölés még egy helyen jelenik meg elvárásként: a könyvtártörténettel kapcsolatos kiselőadást kérő feladatban (155. p.). A Katalógus otthon feladat (158. p.) egyszerűsített katalóguscédulák készítését kéri, melyhez bibliográfiai leírást vár a következő adattartalommal: Cutter-szám, szerző, cím, illusztrátor, kiadó, év, oldalszám, ISBN, tárgyszó. Ez ilyen formában, alapos tanári magyarázat nélkül a bibliográfiai leírás és hivatkozás fogalmának, funkciójának összekeveredése veszélyét hordja magában.

Az **érettségire felkészítő** két feladatgyűjtemény ugyanannak a műnek két változata. A /1-es a korábbi, 2009-es tankönyvi engedélyűnek az érettségi követelmények változása miatt átdolgozott, de új műként, 1. kiadásként kiadott, 2011-es engedéllyel rendelkező változata. Több feladat azonos bennük, de az új változat új feladatokat is tartalmaz. Könyvtárhasználati fejezetet egyik sem tartalmaz.

A különböző szerkesztési és adatkezelési feladatok között nincsen információkeresésre épülő. A tanulóknak megadott fájlok alapján kell dolgozniuk. Ezek gyakran tartalmaznak szövegeket, képeket. Ezen források megadásában a feladatgyűjtemény nem következetes, nem mindenhol láthatjuk, hogy ebben példát mutat, követelményt támaszt. A megjelenésük pedig különböző minőségű. A nyomtatott forrásokból származó szövegek esetén a szépirodalmi részletek forrásai szerepelnek, az ismeretterjesztőké ritkábban. Az azonosító adatok tartalmazzák a legtöbb szükséges adatot, de az idézett részlet oldalszámait nem (pl. 51., 55., 66. p.) Az internetről származó szövegeken a már több tankönyvben alkalmazott rossz példát láthatjuk, hogy forrásként csak egy URL-t adnak meg a szerzők. (Pl.: 41., 43., 175. p.) A képek forrása egy helyen, és ott is csak linkkel azonosítva jelenik meg (160. p.).

Kevés helyen, de a vizsgálni szándékozók számára szóló instrukciókban is szerepel a forrás feltüntetése. De ezek a középiskolában elvártól kevesebbet, csak szerzőt és címet kérnek. (Pl.: 48., 66., 75. p.)

4.4. A Jedlik Oktatási Stúdió informatika-tankönyvei

A Jedlik Oktatási Stúdió (JOS) kiadónak csak középiskolai oktatás keretében használható kiadványai vannak a KLIK tankönyvlistáján. Ezekről **összefoglalóan** azt mondhatjuk, hogy vizsgált témánk egyáltalán nem szerepel bennük, és a tankönyv a lehetséges kapcsolódási pontokon sem utal a bibliográfiai hivatkozás szükségességére vagy módjára. A kötetek kevés helyen adnak meg forrást, és azokat is adathiányosan.

A **tan könyv** első 206 oldala a számítógép hardvereinek és szoftvereinek történetére és használatára fókuszál; ez inkább leíró, magyarázó szöveg, kevés a feladat. Forráshasználattal kapcsolatos információkat, utalásokat nem tartalmaz. A könyvtárhasználat fejezet nem tartalmaz minden, EMMI-kerettantervben megadott ismeretkört, csak a könyvtártípusok, információkeresés, dokumentumismeret témakörök szerepelnek. Sem a forráskiválasztás, sem a felhasználás témaköröi nem jelennek meg, így a bibliográfiai hivatkozás sem. Miközben a címlapverző tanúsága szerint a tankönyv megfelel az EMMI-kerettanterveknek.

A **feladatgyűjtemény** nagy mennyiségű feladatot tartalmaz. Az információkeresést igénylők főleg referenz kérdések, így nem tartalmaznak semmilyen útmutatást, elvárást, a forrásjelöléssel kapcsolatban sem. A szövegszerkesztési feladatok között egy alapul információkeresésen, de ott sem elvárás a forrásjegyzék vagy hivatkozás, pedig az egy ismertetőben fontos elem mind a hitelesség, mind a tájékoztatás szempontjából (94. p.). A webszerkesztésről szóló fejezetben több feladat kéri az interneten való képkeresést. Egyik sem hívja fel a figyelmet a szerzői jog és/vagy a hivatkozás problémájára. A Könyvtárhasználat című fejezet 102 referenz és ellenőrző kérdést tartalmaz, azonban egyetlen munkáltató, alkotó feladat sincs köztük. Vizsgált témánkat egyik kérdés sem érinti, a többi fejezethez hasonlóan a válaszok mellé forrást nem kér. A komplexebb problémamegoldást igénylő feladatok között kettőben a feladat kiindulópontjának forrását csak egy URL-lel azonosítják a szerzők. (247., 249. p.)

Az **érettségire felkészítő** tankönyv az Informatikai ismeretek címűhöz hasonlóan a könyvtárhasználat területén nem dolgoz fel minden EMMI-kerettantervi könyvtárhasználati témakört. A tankönyv egyik fejezete sem tartalmaz utalásokat, követendő példát. Ebben is előfordul, hogy egy webes oldalt csak URL-lel azonosítanak (pl.: 233. p.).

4.5. Összefoglaló

Összességében azt mondhatjuk, hogy az EMMI-kerettantervek alapján kiadott engedélyek ellenére több informatika-tankönyv egyáltalán nem tartalmazza a bibliográfiai hivatkozás témakörét. A Jedlik Oktatási Stúdió középiskolásoknak szóló tankönyvcsaládján kívül a többi kiadó valamely kötetében bizonyos mértékben viszont direkt tananyagként jelen van a hivatkozás témája. Az internetes hivatkozást azonban csak a Pedellus és az NTK tankönyvei tartalmazzák.

A tananyag tartalmáról azt állapíthatjuk meg, hogy többnyire részleteket ragadnak ki. Emellett több kisebb-nagyobb hiba található bennük. A tankönyvi szövegek használatása során azokat mindenképpen ki kell egészíteni a hivatkozás okainak, élethelyzeteinek, logikájának tárgyalásával. Fel kell hívni a figyelmet a többféle kivitelezési lehetőségre, a forrásjegyzék és a szöveg közben elhelyezett hivatkozások kapcsolására.

Az etikus forráshasználatra nevelésben a Pedellus kiadó tankönyvei emelkednek ki azzal, hogy a sok, nem a könyvtárhasználati fejezetben lévő keresési, szerkesztési feladat is elvárja a forrásjelölést. Az viszont mindegyik kiadó tankönyveiről megállapítható, hogy nem járnak elől jó példával és mintával. Ha egyáltalán jelölik a forrást, azt adathiányosan, internetről származó forrás esetén csak URL-lel adják meg, mely az elvárható minimumnak sem felel meg.

Általánosságban azt is elmondhatjuk, hogy a köteteknek sem a szerzői, sem a lektorai, sem a kirendelt szakértői nem könyvtárosok. Továbbá nem elterjedt gyakorlat sem a módszertani útmutató, sem az ajánlott, sem a felhasznált irodalom megadása.

5. IRODALOM

- 51/2012. (XII. 21.) EMMI rendelet a kerettantervek kiadásának és jóváhagyásának rendjéről. *Magyar Közlöny*, 177. sz., 29 870–36 480. Letöltés: <http://www.kozlonyok.hu/nkonline/MKPDF/hiteles/MK12177.pdf> és <http://www.magyarkozlony.hu/melleklet/mellekletMK12177.html> (2012.12.28.)
- 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról. *Magyar Közlöny*, 66. sz., 10 635–10 847. Letöltés: <http://www.kozlonyok.hu/nkonline/MKPDF/hiteles/MK12066.pdf> (2014.07.16.)
- Apáczai Kiadó bázisiskoláinak kerettanterve az általános iskolák 1–8. évfolyama számára (2007), Eger, 883. Letöltés: http://www.apaczai.hu/downloads/komp_

- kerettanterv/Bazisiskolainak_kerettanterve_altalanos_iskolak_1-8_szamara.doc(2004.06.06.)
- Dömsödy Andrea: Bibliográfiai hivatkozás interneten elérhető forrásokra (2010). *Iskolakönyvtáros*, 4. sz., 3-5.
- Dömsödy Andrea (2012): Könyvtárhasználat a NAT4-ben. In: Dán Krisztina – Fehér Miklós (szerk.): *Korszerű könyvtár, Finanszírozás – gyarapítás – menedzsment*. Raabe, Bp., Z2.5, 18 p.
- Dömsödy Andrea (2013): Segédlet a kerettantervek alapján elkészítendő könyvtárpedagógiai programokhoz. In: Dán Krisztina – Fehér Miklós (szerk.): *Korszerű könyvtár, Finanszírozás – gyarapítás – menedzsment*. Raabe, Bp., B 5.16, 35.
- Javasolt kiadványok listája, 1-12. évfolyam, 2014/2015. tanév [elektronikus dokumentum], h.n., k.n., é.n., [évfolyamonként külön dokumentum]
- A Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 243/2003 (XII. 17.) Korm. rendelet (a 202/2007. (VII. 31.) Korm. rendelettel módosított, egységes szerkezetbe foglalt szöveg), NEFMI, Bp., 2007.09.26. Letöltés: http://www.nefmi.gov.hu/letolt/kozokt/nat_070926.pdf (2014.07.16.)
- Online Writing Lab (é.n.) Purdue University, West Lafayette. Letöltés: <https://owl.english.purdue.edu/owl/> (2014.08.13.)
- Tájékoztató a 2014/15-ös tanévi tankönyvrendelésről [elektronikus dok.], h.n., k.n., 1. (2014.04.07.) 1.

5.1 Tankönyvek és munkafüzetek⁹

- AP-060607 Fülöp Péter (2013): Információtól a műveltségig 6.
- AP-060606 Fülöp Péter (2013): Információtól a műveltségig. Munkafüzet 6. Apáczai Kiadó, Budapest.
- (PD-442 Fenyő Zoltán – Fenyősné Kircsi Amália (2014): Hatodikos informatika, tankönyv)
- (PD-443 Hatodikos informatika munkafüzet (Fenyő Zoltán – Fenyősné Kircsi Amália, munkafüzet)
- AP-070603 Információtól a műveltségig 7. – CD-melléklettel (Fülöp Péter tankönyv)
- AP-070604 Információtól a műveltségig munkafüzet 7. (Fülöp Péter munkafüzet)
- PD-072 Hetedikos informatika Fenyő Zoltán – (Fenyősné Kircsi Amália tankönyv)
- PD-078 Hetedikos informatika munkafüzet (Fenyő Zoltán – Fenyősné Kircsi Amália munkafüzet)
- AP-080602 Információtól a műveltségig 8. – CD-melléklettel (Fülöp Péter tankönyv)
- AP-080603 Információtól a műveltségig munkafüzet 8. (Fülöp Péter munkafüzet)
- PD-073 Nyolcadikos informatika (Fenyő Zoltán – Fenyősné Kircsi Amália tankönyv)

⁹ A tankönyvek listája nem pontos bibliográfiai hivatkozásokat tartalmaz. Az adatokat a KLIK-tankönyvlistán szereplő adatokkal adtuk meg, az ott alkalmazott évfolyamonkénti bontásban. Zárójelben szerepelnek azok a kötetek, melyeket az elemzéshez nem sikerült beszerezni.

- PD-079 Nyolcadikos informatika munkafüzet (Fenyő Zoltán – Fenyősné Kircsi Amália munkafüzet)
- JO-0153 Informatikai ismeretek a középiskolák részére (Farkas Csaba tankönyv)
- JO-0163 Informatikai feladatgyűjtemény (Holczer József – Farkas Csaba – Takács Attila gyűjtemény)
- JO-0193 Informatika szóbeli érettségi közép- és emelt szinten (Holczer József gyűjtemény)
- NT-17173 Informatika 9-10. a gimnáziumok számára (Dr. Dancsó Tünde – Korom Pál tankönyv)
- NT-80316 Informatika feladatgyűjtemény. Alapszint (CD melléklettel) (Pattantyús-Ábrahám Sándorné – Siegler Gábor – Szalayné T. Zsuzsanna gyűjtemény)
- NT-81482 Érettségire felkészítő feladatgyűjtemény. Informatika (CD melléklettel) (Reményi Zoltán – Siegler Gábor – Szalayné Tahy Zsuzsanna gyűjtemény)
- NT-81482/1 Informatika érettségire felkészítő feladatgyűjtemény (Reményi Zoltán – Siegler Gábor-Szalayné Tahy Zsuzsanna gyűjtemény), Zsakó László alkotó-szerkesztő
- (NT-81493/NAT Informatika feladatgyűjtemény a középiskolák 9–10. évfolyama számára (Jónás Katalin – Juhász Tibor – Kévés Rita – Siegler Gábor – Tóth Tamás – Végh András gyűjtemény)
- NT-17174 Informatika 9. a szakközépiskolák számára (Dr. Dancsó Tünde – Korom Pál tankönyv)

További, elemzésbe bevont tankönyvek

- AP-050604 Információtól a műveltségig 5. (Fülöp Péter tankönyv)
- PD-440 Ötödikes informatika (Fenyő Zoltán – Fenyősné Kircsi Amália tankönyv)

6. MELLÉKLET – TANTERVI RÉSZLETEK

6.1. Nat 4

Az Informatika/Könyvtári informatika szerkezeti egység bibliográfiai hivatkozásra vonatkozó részlete (110/2012. Korm. rend., 10 819. p.):

1–4.	5–6.	7–8.	9–12.
A források azonosító adatainak megállapítása.	A forrásmegjelölés alapjainak alkalmazása, etikai vonatkozásainak megértése.	A bibliográfia hivatkozástechnikájának alkalmazása a leggyakrabban használt dokumentumtípusok esetén.	Hivatkozásjegyzék, irodalomjegyzék készítése. A források alkotó felhasználása az etikai normák követésével.

Az Informatika/Az információs társadalom szerkezeti egység bibliográfiai hivatkozásra vonatkozó részlete (110/2012. Korm. rend., 10 818. p.):

1-4.	5-6.	7-8.	9-12.
		Az információforrások etikus felhasználásának megismerése.	

Magyar nyelv és irodalom/A tanulási képesség fejlesztése szerkezeti egység bibliográfiai hivatkozásra vonatkozó részlete (110/2012. Korm. rend., 10 665. p.):

1-4.	5-6.	7-8.	9-12.
		Elemi gyakorlottság a források megjelölésében.	Az idézés formai és etikai szabályai. A forráskritika technikáinak ismerete.

6.2. Nat 3

Az Informatika/Könyvtári informatika bibliográfiai hivatkozásra vonatkozó részlete (A Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 243/2003 (XII. 17.) Korm. rendelet (a 202/2007. (VII. 31.) Korm. rendelettel módosított, egységes szerkezetbe foglalt szöveg) 114. p.):

1-4.	5-6.	7-8.	9-12.
A főbb dokumentumfajták megkülönböztetése, tartalmának és adatainak megállapítása.	A médiumok megkülönböztetése (közlésmód, információs érték) és irányított feldolgozása.	A tanulmányi problémának megfelelő médium kiválasztása és feldolgozása a forrásfelhasználás algoritmusának és etikai szabályainak alkalmazásával.	A médiumok, közléstípusok tartalmi hitelességének és esztétikai értékének megítélése, valamint alkotó felhasználása az etikai normák követésével.

Magyar nyelv és irodalom/A tanulási képesség fejlesztése egység bibliográfiai hivatkozásra vonatkozó részlete (A Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 243/2003 (XII. 17.) Korm. rendelet (a 202/2007. (VII. 31.) Korm. rendelettel módosított, egységes szerkezetbe foglalt szöveg) 31. p.):

1–4.	5–6.	7–8.	9–12.
		Elemi gyakorlottság az információ felhasználásában, a források megjelölésében	Az információ-felhasználás néhány további normájának megismerése, alkalmazása (pl. a források megjelölése, az idézés formai és etikai szabályai, jegyzetek készítése).

6.3. EMMI-kerettanterv

Az Informatika tantárgy bibliográfiai hivatkozásra vonatkozó részletei (51/2012. EMMI rend. iskolatípusonként ismétlődő részei)

Tematikai egység	1–4. évf.	5–6. évf.	7–8. évf.	9–10. évf.	
5.1. Az információkezelés jogi és etikai vonatkozásai	Általános célok	A tanulást támogató információforrások saját dokumentumokban való alkalmazása, az információforrásokra való hivatkozások egyre nagyobb szerepet töltenek be a tanulás során, ennek érdekében a tanulók hivatkozásokat tartalmazó mintákat tekintenek meg és értelmeznek.	A tanulók megismerik az információkezeléssel kapcsolatos feladatokat, a veszélyek elhárítási lehetőségeit, a jogi és etikai vonatkozásokat. Az alkalmazás során kiemelt szerepet kap az információforrások hitelességének értékelése, az információk etikus használata.	A tanulók újabb, a korosztálynak megfelelő információkezeléssel kapcsolatos feladatokkal találkoznak, felkészülnek a veszélyek elhárítására, megismerik és értelmezik a jogi és etikai vonatkozásokat. Kiemelt szerepet kap az információforrások etikus alkalmazása és azok hitelességének értékelése.	
	A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az információforrások feltüntetése a dokumentumokban.			
	Ismeretek/fejlesztési követelmények	A felhasznált információforrások feltüntetése a saját dokumentumban.	Az információforrások etikus felhasználása. Az információforrások feltüntetése.		
	A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	Szerezzen gyakorlatot az információforrások saját dokumentumokban való feltüntetésében.	Ismerje az információforrások etikus felhasználási lehetőségeit;		

Tematikai egység	1–4. évf.	5–6. évf.	7–8. évf.	9–10. évf.
6. Könyvtári informatika	Általános célok	Kiemelt szerepet kap a korosztály számára készült nyomtatott és elektronikus ismeretterjesztő művekben való önálló tájékozódás, és a szerzett információk megadott szempontok szerinti felhasználása, a források azonosítása.	A különböző tantárgyi gyűjtőmunkákhoz, projektmunkákhoz kapcsolódó támogatásban, értékelésben hangsúlyos szerepet kapnak az etikai és jogi vonatkozások, a forrásjegyzék készítése és a hivatkozások.”	Az információkereső stratégia kialakításával és az etikai szempontokat is figyelembe vevő alkotó felhasználásával a tantárgyakhoz vagy a hétköznapi situációkhoz kötött információigénylő feladatokat a tanulók egyre önállóbban oldják meg.
	A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A könyvtár forrásainak és eszközeinek tanári segítséggel való alkotó és etikus felhasználása a tanulmányi feladatok során.	Az iskolai és lakóhelyi könyvtár alapszolgáltatásainak és a különböző információforrásoknak önálló, alkotó és etikus felhasználása egyszerű tanulmányi feladatok egyéni és csoportos megoldása során.	A könyvtári rendszer szolgáltatásai és a különböző információforrások önálló felhasználása tanulmányi és egyéb feladatokhoz.
	Ismeretek/fejlesztési követelmények	A forrásmegjelölés etikai vonatkozásainak megértése. Saját és mások gondolatainak elkülönítése. A felhasznált források önálló azonosítása a dokumentumok főbb adatainak (szerző, cím, hely, kiadó, év) megnevezésével.	Bibliográfiai hivatkozás önálló készítése. Idézés jelölése. A szerzői jogi vonatkozások megértése. Forrásjegyzék összeállítása.	Bibliográfiai hivatkozás önálló készítése folyóiratcikkekről. Az interneten megjelent források hivatkozási technikájának megismerése, segítséggel való alkalmazása. Hivatkozásjegyzék, irodalomjegyzék készítése. A források alkotó felhasználása az etikai normák követésével.
	A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén		A választott forrásokat képes alkotóan és etikusan felhasználni a feladatmegoldásban;	Legyen képes bármely, a tanulmányaihoz kapcsolódó feladatok során az információs problémamegoldás folyamatát önállóan, alkotóan végrehajtani;

TARTALMI ÖSSZEFOGLALÓ

DÖMSÖDY ANDREA: AZ INTERNETEN ELÉRHETŐ FORRÁSOKRA VALÓ HIVATKOZÁS TÉMAKÖRE AZ INFORMATIKA-TANKÖNYVEKBEN

A 2012-es Nemzeti alaptanterv a 7-8. évfolyamos követelmények között a leggyakrabban használt dokumentumtípusok hivatkozását adja meg fejlesztési követelményként. A 2012-es kerettantervek pedig az informatika tantárgy könyvtári informatika témakörén belül a középiskolai követelmények között már szó szerint is tartalmazzák az internetes források hivatkozását. Elemzésünkben megvizsgáltuk az összes olyan informatika tankönyvet, mely az állami iskolákban rendelhető volt a 2014/2015-ös tanévre.

A négy kiadó tankönyvei közül egyben egyáltalán nem szerepel a bibliográfiai hivatkozás, mint tananyag. És csak két kiadó tankönyvei közt van olyan, ami említi az interneten elérhető források hivatkozását. Ezek csak részleteket ragadnak ki és több hibát tartalmaznak. A tankönyvek teljes tartalmát vizsgálva csak egy kiadó tankönyve vár el más feladatokban is forrásjelölést. Az etikus forráshasználatot vizsgálva egyik tankönyv sem mutat jó példát, komoly hiányosságok vannak a forrásjelölés szempontjából.

ANDREA DÖMSÖDY: CITING WEB RESOURCES IN ICT TEXTBOOKS

One of the developing requirements of the National Core Curriculum (2012) in grades 7-8 is to give bibliographical reference of the most commonly used documents. The Curriculum Frameworks of Secondary Schools (2012) for ICT (by library information technology) include the specific topic of the citation of internet resources. In our analysis, we examined all of the information technology textbooks, which were allowed to order in the public schools in 2014/2015 school year.

The textbooks of one of the four publishers include nothing about citation as core content. Only textbooks of two publishers tell something about citation of web resources. But in this respect also these are fragmented, and contain several errors. Examining the whole content of the textbooks only one publisher expect citation in other tasks of its textbook. Considering the ethical use of sources, none of the textbooks set a good example, because they don't often not cite any references or sources